

CAPITOLUL I

Noțiuni generale privind dreptul penal

Obiectivele învățării

- ✓ Să definească noțiunea de drept penal: definiție și trăsături;
- ✓ Să arate obiectul și scopul dreptului penal;
- ✓ Să explice instituțiile fundamentale ale dreptului penal;
- ✓ Să explice legătura dreptului penal cu alte ramuri de drept;
- ✓ Să enumere și să dezvolte principiile fundamentale ale dreptului penal;
- ✓ Să explice raportul juridic de drept penal și structura sa;
- ✓ Să analizeze legătura dintre raportul de drept penal și raportul procesual penal;
- ✓ Să analizeze izvoarele dreptului penal;
- ✓ Să explice conceptul de normă penală, structura acesteia și metodele de interpretare;
- ✓ Să rezolve testele propuse;
- ✓ Să rezolve spețele propuse;
- ✓ Să supună dezbaterii referatele realizate pe baza temelor propuse;
- ✓ Să rezolve posibilele subiecte de examen.

Secțiunea I

TEORIE

1. Dreptul penal ca ramură de drept

- **Definiția dreptului penal:** *dreptul penal este o ramură a sistemului de drept românesc care cuprinde totalitatea normelor juridice care stabilesc în ce condiții o faptă este infracțiune, felul acestor infracțiuni, sancțiunile sau alte măsuri care se aplică în cazul comiterii acestor infracțiuni și condițiile răspunderii penale în scopul apărării celor mai importante valori sociale.*
- **Structura dreptului penal:** dreptul penal se împarte în două părți:
 - *Partea generală* corespunde părții generale a Codului penal și cuprinde reguli cu caracter general referitoare la legea penală și aplicarea ei, infracțiune și infractor, sancțiuni penale și răspunderea penală.
 - *Partea specială* corespunde părții speciale a Codului penal și alte legi speciale și cuprinde definirea fiecărei infracțiuni în parte și anume

reguli care stabilesc conținutul concret al fiecărei infracțiuni și sancțiunile corespunzătoare acestora.

➤ **Trăsăturile specifice dreptului penal:**

- ✓ Dreptul penal este o ramură de drept. Aparține dreptului public.
- ✓ Dreptul penal are un caracter autonom în raport cu celelalte ramuri de drept.
- ✓ Dreptul penal are un caracter unitar.
- ✓ Dreptul penal reglementează infracțiunea și modul de sancționare a acesteia.
- ✓ Dreptul penal creează raporturi juridice între stat pe de o parte, și persoanele fizice sau juridice care săvârșesc fapte prevăzute de legea penală pe de altă parte.

➤ **Obiectul și scopul dreptului penal**

- ✓ **Obiectul** dreptului penal îl constituie raporturile sociale de apărare împotriva infracționalității.
- ✓ **Scopul** dreptului penal este apărarea împotriva infracțiunilor.

➤ **Instituțiile fundamentale ale dreptului penal**

- Infracțiunea;
 - Răspunderea penală;
 - Sancțiunile penale.
- ✓ **Infracțiunea** este reglementată în Titlul II:
- Capitolul I. Dispoziții generale
 - Capitolul II. Cauzele justificative
 - Capitolul III. Cauzele de neimputabilitate
 - Capitolul IV. Tentativa
 - Capitolul V. Unitatea și pluralitatea de infracțiuni
 - Capitolul VI. Autorul și participanții
- ✓ **Răspunderea penală** este reglementată:
- în art. 15 alin. 2 potrivit căruia infracțiunea este unicul temei al răspunderii penale;
 - în Titlul VII al părții generale a Codului penal unde sunt reglementate Cauzele care înlătură răspunderea penală;
 - în Titlul VIII al părții generale a Codului penal unde sunt reglementate Cauzele care înlătură sau modifică executarea pedepsei.
- ✓ **Sancțiunile penale** sunt:
- Pedepsele
 - Măsurile educative
 - Măsurile de siguranță.

Pedepsele sunt:

- Pedepse aplicabile persoanei fizice:
 - Pedepse principale:
 - detențiunea pe viață
 - închisoarea
 - amenda.
 - Pedepsele complementare sunt:
 - interzicerea exercitării unor drepturi

- degradarea militară
- publicarea hotărârii de condamnare.
- Pedeapsa accesorie constă în interzicerea exercitării unor drepturi, din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până la executarea sau considerarea ca executată a pedepsei privative de libertate
- Pedepse aplicabile persoanei juridice:
 - Pedeapsa principală:
 - amenda
 - Pedepsele complementare:
 - dizolvarea persoanei juridice
 - suspendarea activității persoanei juridice pe o durată de la 3 luni la un an sau suspendarea uneia dintre activitățile persoanei juridice în legătură cu care s-a săvârșit infracțiunea pe o durată de la 3 luni la 3 ani;
 - închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice pe o durată de la 3 luni la 3 ani;
 - interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice pe o durată de la unu la 3 ani;
 - plasarea sub supraveghere judiciară;
 - afișarea sau difuzarea hotărârii de condamnare.

Măsurile educative sunt:

Măsurile educative neprivative de libertate:

- stagiul de formare civică;
- supravegherea;
- consemnarea la sfârșit de săptămână;
- asistarea zilnică.

Măsurile educative privative de libertate:

- internarea într-un centru educativ
- internarea într-un centru de detenție.

Măsurile de siguranță sunt:

- obligarea la tratament medical;
- internarea medicală;
- interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii;
- confiscarea specială;
- confiscarea extinsă.

➤ **Legătura dreptului penal cu celelalte ramuri de drept**

• **dreptul constituțional**

- ✓ **Constituția României** reprezintă legea fundamentală a unei țări, normele juridice reglementate de aceasta stând la baza fiecărei ramuri de drept.
- ✓ Conține și dispoziții cu incidență asupra normelor de drept penal general:
 - art. 15 alin. 2: „legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale mai favorabile”;

- art. 16 din Constituție, consacră unul din principiile fundamentale ale dreptului penal, egalitatea în fața legii penale;
- art. 19 din Constituție, cuprinde reglementări relative la extrădare și anume că cetățeanul român nu poate fi extrădat și că cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați numai pe bază de convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate.
- **dreptul procesual penal**
 - ✓ dreptul penal ca drept material se realizează, își îndeplinește finalitatea sa prin intermediul dreptului procesual penal care prevede proceduri de realizare a dreptului penal.
- **criminalistica**
 - ✓ între cele două ramuri de drept este o strânsă legătură deoarece criminalistica ajută la investigarea infracțiunilor stabilind metode și mijloace de cercetare a acestora.
- **medicina legală**
 - ✓ de multe ori soluționarea infracțiunilor contra vieții, sănătății, integrității corporale nu poate exista în afara medicinei legale deoarece această știință furnizează probe cât mai obiective necesare în înfăptuirea actului de justiție.
- **dreptul civil**
 - ✓ în dreptul penal răspunderea este personală, dar sunt situații în care prin săvârșirea infracțiunii se produc pagube materiale care potrivit dreptului civil pot fi acoperite de anumite categorii de persoane, cum ar fi: răspunderea părinților pentru faptele copiilor minori;
 - ✓ de asemenea ambele ramuri de drept sunt guvernate parțial de aceleași principii: principiul legalității, principiul egalității în fața legii, etc.
- **sociologia, psihologia, psihiatria.**

2. Principiile dreptului penal

- **Noțiune:** *Principiile dreptului penal reprezintă totalitatea regulilor pe baza cărora se elaborează și realizează normele penale.*
- **Principiile fundamentale ale dreptului penal** sunt:
 - principiul legalității;
 - principiul egalității în fața legii;
 - principiul caracterului personal al răspunderii penale;
 - principiul individualizării răspunderii penale;
 - principiul umanismului dreptului penal.

2.1. Principiul legalității

- ✓ **Sediul legal:** art. 1 și art. 2 Cod penal

Art. 1 Legalitatea incriminării

(1) *Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni.*

(2) *Nici o persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită.*

Art. 2 Legalitatea sancțiunilor de drept penal

- (1) *Legea penală prevede pedepsele aplicabile și măsurile educative ce se pot lua față de persoanele care au săvârșit infracțiuni, precum și măsurile de siguranță ce se pot lua față de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală.*
 - (2) *Nu se poate aplica o pedeapsă ori nu se poate lua o măsură educativă sau măsură de siguranță dacă aceasta nu era prevăzută de legea penală la data când fapta a fost săvârșită.*
 - (3) *Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia.*
- ✓ *Nullum crimen sine lege* (legalitatea incriminării)
 - ✓ *Nulla poena sine lege* (legalitatea sancțiunilor de drept penal)
 - ✓ Legalitatea răspunderii penale: „infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale”.

2.2. Principiul egalității în fața legii penale

- ✓ **Sediul legal:** art. 16 din Constituția României: „*cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări. Nimeni nu este mai presus de lege.*”
- ✓ Aspecte particulare ale principiului:
 - egalitate în drepturi și obligații
 - existența acelorași reguli pentru toate persoanele

2.3. Principiul caracterului personal al răspunderii penale

- ✓ Exprimă regula: numai infractorul, indiferent de calitatea acestuia poate fi tras la răspundere penală.
- ✓ Răspunderea penală nu poate fi transferată altei persoane.
- ✓ Răspunderea penală a persoanei juridice nu înlătură răspunderea personală a angajatului care a săvârșit infracțiunea.

2.4. Principiul individualizării sancțiunilor de drept penal

- ✓ **Sediul legal:** art. 74 Cod penal
- ✓ Fazele procesului de individualizare:
 - **Individualizarea legală** o face legiuitorul cu prilejul elaborării și adoptării normelor penale.
Legiuitorul stabilește sistemul general al sancțiunilor de drept penal, a speciei și limitelor speciale ale pedepsei și a măsurilor penale pentru fiecare infracțiune în parte în funcție de gradul de pericol abstract al acesteia
 - **Individualizarea judiciară** o face instanța de judecată potrivit criteriilor stabilite de art. 74 Cod penal.
 - **Individualizarea administrativă** are loc în cursul executării pedepsei, fiind o formă de executare a acesteia.

2.5. Principiul umanismului dreptului penal

- ✓ Legea penală nu are ca scop cauzarea de suferințe fizice sau lezarea demnității umane.

3. Raportul juridic de drept penal

➤ **Noțiunea raportului juridic de drept penal:**

Săvârșirea unei infracțiuni dă naștere unui raport juridic de conflict.

Astfel, raportul penal este legătura care se naște între stat și făptuitor ca urmare a săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală, în cadrul căruia există drepturi și obligații corelative constând în aplicarea și suportarea sancțiunilor penale.

➤ **Structura raportului juridic penal**

Raportul juridic penal este format din:

- *Subiecții raportului penal* adică de participanții la acest raport:
 - Statul reprezentat prin organele judiciare
 - Infractorul:
 - persoana fizică care a săvârșit o infracțiune
 - persoana juridică care a săvârșit o infracțiune
- *Conținutul raportului penal* care constă în totalitatea drepturilor și obligațiilor subiecților raportului penal.
- *Obiectul raportului penal* care constă în aplicarea și executarea sancțiunilor penale.

➤ **Durata raporturilor penale**

Raportul penal se întinde în timp din momentul săvârșirii infracțiunii și până la terminarea executării sancțiunii sau considerării ca executată.

➤ **Raportul penal și cel procesual penal**

Prin raportul procesual penal se rezolvă raportul penal.

4. Izvoarele dreptului penal

➤ **Noțiune:**

- *din punct de vedere material, prin izvor al dreptului se înțeleg condițiile materiale de existență ale societății;*
- *din punct de vedere formal (sau juridic), izvorul dreptului penal este reprezentat de normele juridice obligatorii care au în conținut voința juridică a poporului.*

➤ **Principalele izvoare ale dreptului penal sunt:**

- **Constituția României** consacră reglementări care consacră valorile sociale fundamentale ale statului român valori care vor fi apărate împotriva încălcărilor grave prin norme de drept penal.
- **Codul penal român** este cel mai important izvor al dreptului penal deoarece cuprinde majoritatea normelor penale.

- ✓ Cuprinde două părți:

Partea generală cuprinde 10 titluri reglementând norme cu caracter general privind legea penală și limitele ei de aplicare, infracțiunea, sancțiunile de drept penal, răspunderea penală.